Toespraak Sophie in ’t Veld Congres 106

Democraten,
Wat een heerlijk nummer van Stromae: ta fête, jouw feestje! Dit is een feestje voor ons. Na elf jaar in de oppositie zit D66 nu weer in het kabinet. Ik wil Alexander en zijn team daarvoor alle lof toezwaaien. Het is een prestatie van formaat. Regeren in tijden van grote consensus kan iedereen. Zèlfs GroenLinks. Maar regeringsverantwoordelijkheid nemen in het huidige politieke klimaat, getuigt van groot verantwoordelijkheidsgevoel. Alexander en Wouter hebben in een moeilijke constellatie veel mooie, herkenbare D66 punten weten uit te onderhandelen. Klasse!

Ik ben ook apetrots op onze zes bewindslieden. D66 heeft met afstand de beste ploeg naar voren geschoven. En twee/derde vrouwen. Tsja Mark….wij selecteren dus alleen op kwaliteit. Maar voordat Alexander nu tevreden achteroverleunt na deze warme woorden: heb ik dan helemaal geen zorgen of kritiek? Natuurlijk wel. Maar daarom ben ik lid van D66. In onze partij is altijd ruimte voor stevig debat. Sterker nog, we doen niets liever. En juist nú zullen we elkaar scherp houden op de inhoud.

Democraten, in die discussies zal de komende jaren Europa hoog op de agenda staan. Europa wordt in deze turbulente tijden enorm op de proef gesteld. In tijden dat Europa worstelt met enorme zelftwijfel, dwingen gebeurtenissen in de buitenwereld Europa om met één stem te spreken. Tegelijkertijd dreigen interne krachten Europa uiteen te scheuren. De ontwikkelingen waar Europa op moet reageren voltrekken zich in duizelingwekkend tempo. Soms gaan we angstwekkend dicht langs de afgrond, en soms blaast de storm ons bijna omver.

De politieke jaren 2016 en 2017 markeren misschien wel een kantelmoment in de geschiedenis. De jaren van Brexit en de verkiezing van Trump. De jaren van de opmars van de populisten (maar níet de doorbraak!). Poetin bemoeit zich intensief met de Europese politiek en fake news zorgt voor onrust. Maar Europa richt zich op en vecht terug.

Al met al is de Europese Unie nu sterker dan tien jaar geleden. En sterker dan ze zelf beseft. 2016 en 2017 zagen ook de verkiezing van uitgesproken pro-Europese politici als Macron met zijn En Marche, en de progressieve President van Oostenrijk, Alexander van der Bellen. Het zijn de jaren van de pro-Europese manifestaties van Pulse-of-Europe en van Operation Libero in Zwitserland. En natuurlijk het verkiezingssucces van het pro-Europese D66!

Er is een nieuw élan in Europa. De eerste groene blaadjes van een Europese Lente worden zichtbaar. Een nieuwe generatie Europeanen staat op. Nieuwe leiders, met een visie op de toekomst. Het is makkelijk daar neerbuigend over te doen. “Als je last van visie hebt, moet je naar de oogarts”, sprak de struisvogel tegen de adelaar.

Zeker, het debat over Europa is nog steeds mopperig, zelfs grimmig. Maar de meerderheid van de mensen wil de EU niet afschaffen, maar beter maken. Dat geldt zeker voor jongeren. De grote winst van de Euroscepsis is dat mensen zich Europa eigen maken, zelf de regie overnemen. Europa wordt politiek.

Nú is het moment voor verandering. Het is een tamelijk naïeve, romantische notie, dat de wereld nooit zal veranderen, en dat alles hetzelfde kan blijven. Zoals het beroemde citaat uit Il Gattopardo, de Italiaanse roman die de laatste stuiptrekkingen van de oude 19e eeuwse orde beschrijft: “Als we willen dat alles blijft zoals het is, moet alles veranderen”. Het opkomend nationalisme is geen teken van crisis in de Europese Unie, maar juist van grote onzekerheid over de plaats van de natiestaat in de 21e eeuw.

De Europese Unie schudt op haar grondvesten, maar juist nu hebben we fantastische kansen om Europa opnieuw vorm te geven. Institutionele hervormingen zijn geen speeltje voor Eurofielen en academici, maar noodzakelijk om meer democratie, meer invloed van de burger te regelen.

De Brexit bracht een onvermoede eensgezindheid naar boven bij de nationale leiders. Europa laat zich niet uit elkaar spelen. Ook Trump in het Witte Huis geeft een stevige impuls aan Europese saamhorigheid. Er zijn zelfs mensen die Trump willen nomineren voor de Europese Karelsprijs voor verdienste aan de Europese eenwording.

Op veel terreinen heeft Europa het heel moeilijk, maar er worden ook onverwachte sprongen vooruit gemaakt. Wat decennia lang een utopie leek, een Europese defensie unie, staat nu in de steigers. Voor het eerst hebben de regeringsleiders unaniem plechtig verklaard de sociale pijler van de Europese Unie op te gaan bouwen.

Europa nam zonder aarzelen de voortrekkersrol op zich in de strijd tegen klimaatverandering, toen Amerika zich terugtrok. Wij pushen Parijs. En D66 draagt daar in niet geringe mate aan bij. Niet alleen met een groen regeerakkoord, maar ook met de Europese klimaatwet van mijn collega Gerben Jan Gerbrandy.

En misschien nog wel de belangrijkste doorbraak: Europa als waardegemeenschap en rechtsgemeenschap begint concreet vorm te krijgen. En ik ben trots dat D66 daar een leidende rol in speelt. Ik mocht een voorstel door het Parlement loodsen voor een jaarlijkse Europese toets van de Democratie, de Rechtsstaat en de Grondrechten. Alle lidstaten langs dezelfde meetlat. Een mechanisme waarmee de EU kan ingrijpen als lidstaten de Europese waarden schenden, zoals nu in Hongarije of Polen. Deze grondrechtentoets vormt een essentiële bouwsteen van een volwaardige politieke unie.

Een politieke unie gaat niet alleen over gedeelde belangen, maar ook over gedeelde waarden. Over een gemeenschappelijke identiteit. Jazeker, U hoort het goed: een Europese identiteit.

Pro-Europese partijen durven zich meestal niet aan dat thema te wagen. We hebben het liever over de economische voordelen van de interne markt, dan over waarden en culturele identiteit. Maar we mogen meer durf tonen bij het uitdragen van onze overtuigingen. Want de nationalistische partijen hebben ironisch genoeg de Europese Unie allang ontdekt als waardegemeenschap, als platform voor hun agenda.

Populisten van allerlei pluimage hebben meer gemeen dan men denkt. Ze werken naadloos samen over de grenzen heen. Waarbij ze overigens hun eigen bewering dat culturele verschillen een onoverkomelijk obstakel zijn voor Europese samenwerking, nogal ontkrachten. Ze dragen vastberaden een gemeenschappelijke agenda uit: nationalistisch, autoritair en anti-EU. Ze noemen zichzelf “identitair”: verdedigers van de identiteit. Ze monopoliseren het thema en reduceren onze culturele identiteit tot symboliek. Vlaggen en paaseieren. Als er nu ergens zichtbaar is dat Nederland geen eenheidsworst is, is het wel hier in Friesland.

Culturele identiteit is niet eenvormig, en niet statisch. Een cultuur die niet meer verandert, die geen nieuwe elementen meer opneemt, is een dode cultuur. Een cultuur met alleen nog een verleden, maar zonder toekomst. Onze kracht ligt juist in ons vermogen tot vernieuwing.

De “traditionele waarden” vormen het kernpunt van hun agenda. “Traditionele waarden” klinkt best fijn. Maar het betekent gewoon de terugkeer naar de oude orde. Een backlash tegen de liberale progressieve verworvenheden, tegen emancipatie en gelijkheid van vrouwen en LHBTI mensen. Niet toevallig zijn seksisme en homohaat hun speerpunten.

Sommigen spreken openlijk van “Herstel van de viriliteit”. Het zijn mensen die zich onbehagelijk voelen in een wereld waarin vrouwen, homo’s of moslims gelijkwaardig zijn en zelfs machtsposities kunnen bereiken.

Die partijen vormen als het ware de tegenhanger van #MeToo, de campagne waarmee vrouwen een dikke streep willen zetten door de ongelijkheid en machtsmisbruik.

Ook in Europa richten populisten en reactionaire partijen hun pijlen op homorechten, abortus of stamcelonderzoek. Zo willen ze bijvoorbeeld Europese wetenschapssubsidies voor stamcelonderzoek afschaffen, of humanitaire hulp waarmee de slachtoffers van verkrachting door Boko Haram een abortus kunnen krijgen.

In Europa is juist veel vooruitgang geboekt op progressieve waarden. Maar vooruitgang is nooit vanzelfsprekend, het moet verdedigd worden. Hoog tijd dus dat we ons krachtig en zelfbewust uitspreken voor de progressieve liberale Europese waarden. Luid en duidelijk. Want met zwijgen, wegkijken of schouderophalen zullen we niemand overtuigen

Wij staan voor gelijkheid, vrijheid, solidariteit. Wij staan voor mensenrechten en internationaal recht. Wij staan voor een liberale wereldorde. Voor pluralisme en voor parlementaire democratie. Daarin is voor iedereen een plaats. Niet alleen voor wie het met ons eens is. Op deze waarden is de Europese Unie gebouwd. Dat is het hart van onze gemeenschap. Daar mogen we trots op zijn.

Laten we ook de taboes over migratie durven doorbreken. Migratie is een realiteit. Vluchtelingen en arbeidsmigranten zijn van alle tijden en zullen er altijd zijn. Simpelweg je ogen dicht doen en je vingers in je oren stoppen, laat de realiteit niet verdwijnen.

De overgrote meerderheid van de Europeanen is zeer bereid om vluchtelingen en migranten op te nemen. Maar ze willen wel zeker weten dat de migratie beheersbaar is, en dat het niet ten koste gaat van hun eigen kansen en rechten. En terecht.

Merkel heeft gelijk: wij kunnen het aan. Europa kan het aan. We zijn met meer dan een half miljard Europeanen, en we zijn het meest welvarende en ontwikkelde continent ter wereld. Als wij het niet aankunnen, wie dan wel?

Maar de lidstaten blijven talmen en weigeren. En daarvoor wordt een hoge prijs betaald. Op Europees grondgebied zitten vluchtelingen klem in erbarmelijke omstandigheden. Kinderen die niet naar school kunnen. Vluchtelingen in kampen met onvoldoende voedsel, onvoldoende medische zorg. Voor de derde winter op rij zitten vijftienduizend vluchtelingen, overgekomen uit Turkije, vast op de Griekse eilanden. In tentjes in de vrieskou. Niet omdat er geen boten of vluchten meer zijn naar het Europese vasteland, maar als gevolg van politieke keuzes van de lidstaten. Alsof de Europese Unie met ruim een half miljard inwoners geen 15000 mensen kan opvangen. Het is diep beschamend.

Buiten Europa is het lot van veel vluchtelingen en migranten nog grimmiger en uitzichtlozer. Internationale samenwerking is noodzakelijk om de vluchtelingenstroom te verwerken. Daarbij kunnen we niet kieskeurig zijn. Maar het is cynisch dat de EU-lidstaten makkelijker deals sluiten met dictators dan met elkaar.

Het kan ook anders. Gezamenlijke Europese opvang van vluchtelingen. En een volwaardig Europees beleid voor legale en gereguleerde arbeidsmigratie. Wie op de vlucht is, vindt in Europa een veilige haven en de kans op een waardig bestaan. Wie daar niet aan voldoet, moet terug. Wie in Europa wil werken, moet gewoon legaal naar Europa kunnen komen. Dit is win-win-win-lose. Win voor mensen die op de vlucht zijn. Win voor mensen die een beter bestaan willen opbouwen. En win voor Europa, dat dringend extra arbeidskrachten nodig heeft. Het is alleen maar lose voor de criminelen die dan niet meer zullen verdienen aan mensensmokkel en slavernij.

In het Europees Parlement hebben we deze week met een brede meerderheid, met fracties van links tot rechts, gestemd over een nieuwe asielwet. Waar de lidstaten dralen, is het Europees Parlement doordrongen van de noodzaak tot een gezamenlijke Europese aanpak. Vanuit het Europees Parlement zullen wij alles op alles zetten voor een effectief èn humaan migratiebeleid. Dat gaat heel goed samen.

Een ander taboe is ook doorbroken, dat op een sociaal Europa. Gisteren werd in Göteborg in Zweden plechtig de Sociale Pijler van de Europese Unie afgekondigd. Recht op een minimumloon en een pensioen, gelijk loon voor mannen en vrouwen, het recht op levenslang leren of het recht op thuiszorg. Zaken die wij in Nederland vanzelfsprekend vinden. En veel van de rechten uit de Sociale Pijler zijn allang Europees beleid. Maar het is een belangrijk politiek signaal dat de drie EU-instellingen èn alle regeringsleiders, unaniem en zonder uitzondering, hun handtekening eronder hebben gezet. Ook Premier Rutte. Zo zie je maar: nog geen maand in een Kabinet met D66, en hij wordt al een volbloed Europeaan.

Lange tijd was “Sociaal Europa” een taboe. Vooral liberalen zijn een beetje huiverig voor de term. Maar de huiver is onnodig. Een sociaal Europa is niet hetzelfde als een socialistisch Europa.

Juist liberalen moeten een sociaal Europa omarmen, niet alleen als moreel principe, maar ook als voorwaarde voor onze economische welvaart. Stabiele sociale verhoudingen zijn essentieel voor een gunstig investeringklimaat. Europese regels voor sociale rechten hebben een gelijk speelveld geschapen voor ondernemers. En als economische grootmacht kan Europa sociale normen in de rest van de wereld verbeteren.

Sociaal Europa begint niet op nul. Europa heeft veel betekend voor de gelijke behandeling van mannen en vrouwen. Rechten van mindervaliden. Bescherming van Uw privacy. Regels voor de gezondheid en veiligheid van werknemers. We doen weleens smalend over de regeltjes, maar ik ben er trots op dat wij in Europa zorg willen dragen voor het welzijn van mensen, op de werkplek en daarbuiten.

Maar meer is nodig. Onze nationale sociale zekerheidstelsels zijn niet ontworpen voor de wereld van nu, een wereld met open grenzen, arbeidsmobiliteit en migratie, een digitale wereld. Er zit een groeiende spanning tussen vrij verkeer van personen en nationale sociale zekerheid. Sommigen zoeken de oplossing in het optrekken van muren en grenzen. Maar dat gaat ten koste van onze welvaart.

Juist om onze nationale sociale zekerheid overeind te houden, mag er geen taboe zijn op het nadenken over nieuwe, aanvullende voorzieningen, ook op Europees niveau. Het digitale tijdperk en robotisering bieden fantastische, nieuwe mogelijkheden. Juist met een sterk Europa kunnen we de kansen grijpen in die nieuwe wereld, en de vruchten plukken van open grenzen en innovatie. Maar een sterk Europa biedt ons in die nieuwe wereld ook bescherming en beschutting tegen de risico's en negatieve kanten. Daarom is een sociaal Europa bij uitstek een D66 thema.

Democraten, de Britten besloten dat ze geen deel meer willen uitmaken van de Europese waardegemeenschap. Het referendum over de Brexit is nu 514 dagen geleden. Maar de chaos wordt groter met elke dag die verstrijkt. Er zijn nog steeds mensen die met een stalen gezicht beweren dat alles fantastisch gaat en dat het verlaten van de Europese Unie een feestje is. Maar de meeste mensen kijken met groeiende zorg naar het scenario dat zich ontrolt. We zijn zeer bezorgd over de 3,5 miljoen EU-burgers die in het Verenigd Koninkrijk wonen, en de 1,5 miljoen Britten die in de EU wonen. Vijf miljoen mensen met hun familieleden. Het Europees Parlement zal niet instemmen met een Brexit deal waarin de rechten van deze mensen niet zijn gewaarborgd. De manier waarop de Britse regering hen tot speelbal van de onderhandelingen maakt, is stuitend. Ik ben trots dat D66 in het regeerakkoord heeft bedongen dat er toch enige ruimte komt voor dubbele nationaliteit, om deze mensen tegemoet te komen. Maar meer is nodig. Alle 28 regeringen moeten garanderen dat de rechten van deze vijf miljoen mensen veilig zijn gesteld, wat er ook gebeurt. Dat is geen punt van politieke onderhandeling, maar een kwestie van menselijk fatsoen.

De Europese Unie is een politieke unie in wording. Er waait een nieuwe wind. Juist nu is het aan de progressieve, liberale, pro-Europese krachten om de mouwen op te stropen en het Europa van de 21e eeuw vorm te geven volgens onze eigen visie op de maatschappij. Want een Sociaal Europa is té belangrijk om aan de socialisten over te laten. De wereldvrede is te belangrijk om aan Trump over te laten. De Europese identiteit is te belangrijk om aan de populisten over te laten. Daarom is er véél D66 nodig in Europa. Met mijn collega's in het Europees Parlement, met de D66ers in Den Haag, en samen met U, blijf ik mij met hart en ziel inzetten voor een krachtig, progressief Europa.